List 5. **NOVICE** Tečaj XLVI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 1. februarija 1888.

Obseg: Kmetu pomoči! — Vzgoja divjakov iz semena. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Razne reči. — Gospodarske novice. — Andrej Einspieler. — Iz državnega zbora. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetu pomoči!

Dandanes čujemo pogoste tožbe, da kmet ne more izhajati. Več davkov ima in več druzih potreb, nego jih je imel pred 50 leti. A dohodki njegovi niso ne le rastli s potrebami, nego manjšali so se. Le pomislimo, da je bila pšenica včasih po 10 gold. hekl. in čez, a danes še po 6 gold. ni več. Lepe krave je naš kmet prodajal po 100 do 140 gold. Danes dobiš uže jako lepo kravo za 60 gold. Poleg tega pa naš kmet nič bolje ne obdeluje zemlje svoje, in govedarstvo je skoraj na isti nizki stopinji, na kateri je bilo pred 100 leti. Ni torej čuda, da se godi slabo kmetu.

Zato so mu pa jeli pomagati: slavna vlada, deželni zastopi, društva in posamezniki. A dostikrat vsa podpora nič ne izda; kakor kaplja vode izgine v morji potreb. In bati se je, da se bode tako godilo še dolgo, ker ne pomagamo kmetu po dobro premišljenem načrtu. A če si ga naredimo, moramo iz njega izključiti skoraj vse velike eksperimente, vzprejeti pa vanj vse male. Pomisliti moramo, da je naš kmet proti koroškemu ali štajarskemu vendar le pritlikavec, ki se leto za letom trudi v potu svojega obraza, a si komaj ohrani življenje. Naš kmet more na pr. s stroji le malo delati, a še za te male stroje nima denarja. Če mu hočemo torej v resnici pomagati, moramo paziti, da mu ta pomoč ne bo predraga, in pa da jo bode kmalu občutil. Same dobre besede malo izdajo. Podprte morajo biti s praktičnimi vzgledi, ker je kmet toliko nezaupen proti vsemu novemu, da bode verjel le dejanskim dokazom. — A dostikrat bode pa še proti tem imel dokaj vsaj navidezno utemeljenih premislekov.

Med temi, ki morejo kmetu izdatno pomagati, gotovo je ljudska šola. Žalibog, da še danes tega ne uvažajo odločujoči faktorji! Še danes prezirajo ljudje resnico, da sta duhovnik in učitelj najgotovejša pospešitelja duševnega in telesnega razvoja narodovega. Le pomisliti treba malo, koliko da ta dva lahko dosežeta z živo svojo besedo in z dobrim vzgledom! Treba jima le podloge, veliko moralne in nekaj materijalne podpore, in svet se bode čudil lepim vspehom njijnega delovanja.

Toda, če hočemo kaj doseči, moramo delo deliti. Za splošno oboljšavanje kmetijstva naj bi skrbele podružnice c. kr. kmetijske družbe itd., posebno pa še veliki posestniki, katerih čaka tu še jako obilno obče koristnega dela. A ljudska šola naj bi pa bila središče vsega umnega sadjarstva v občini. Predaleč bi zašel, če bi hotel dokazovati korist sadjarstva. Ne bom razpravljal, kako bodo še naši potomci vozili sadje v tovarne, ki ga bodo prirejale za različno rabo. Pravim le toliko, da bi umno sadjarstvo lahko vsakemu kmetu zaleglo za najmanj $^1/_3$ stroškov.

In to ni mala reč! Da bode pa šola mogla biti središče umnega sadjarstva v občini, mora imeti vrt in drevesnico. Oboje je neizmerne važnosti ne le v gospodarskem, nego tudi še v pedagogičnem oziru. Ta sta jej desna in leva roka. Brez teh bi torej ne smela nobena biti. In šolske oblasti naj bi nikdar ne dovolile zidati šole na takem mestu, kjer ne bi mogla imeti vsaj 4 are velicega vrta. Šolski vrt ima namen, učencem in odraslim ljudem kazati umno oskrbovanje zelenjadi, pritlikavcev in cvetic. Drevesnica pa mora oskrbovati lepa visoka debla primernih sort, nekaj namiznega, a največ pa gospodarskega sadja za mošt in sušilo vsej občini. Težka je ta naloga, a krasna; rešitev pa ni težavna. Le nekoliko resne volje in blazega potrpljenja je treba, in tista vsotica denarja se nam ne sme smiliti. Saj se bode sijajno obrestovala. In pa saj velja: kmetu pomoči!

Janko Žirovnik.

Vzgoja divjakov iz semena.

Za vzgojo sadnega drevja rabimo podloge (divjake), na katere cepimo potem žlahtno sadno vrsto. Lepo žlahtno drevo moremo vzgojiti le tedaj, ako je cepljeno na dobro podlogo. Dobre podloge pa dobimo, ako ravnamo pravilno, kedar jih vzgajamo. Podloge vzgojujemo na razne načine, najnavadneje pa iz semena. S semenom pomnožujemo jabolčne, hruškove, češnjeve, češpljeve in druge divjake.

Divjake vzgajaj iz semena le na dobri zemlji. Na slabi zemlji ne poplača se ti trud, dobiš tudi le slabih, starikavih podlog. Ako imaš slabo zemljo, rajši kupi potrebnih podlog.

Sadno seme sej pozno jeseni. Zemljo prekoplji dobro in sej peške ali koščice v vrste. Vrste naj bodo po 20 do 25 cm. narazen. Ne sej pregloboko, največ do 5 cm. globoko. Kolikor drobnejše je seme, toliko plitveje ga sej. Zgodaj spomladi, kedar ven pribodejo rastlinice, varuj jih hudega opoldanskega solnca, ravno tako hudega mraza. Ohraniš jih pa, ako pokrivaš grede z iglačistim vejevjem.

Ako si primoran, peške sejati spomladi, naj pa nekaj tednov prej kalé. Vzemi lonec ali majhen zaboj ter shrani v njem sadno seme, namešano z vlažnim peskom. Posodo postavi na primerno toplo mesto, najbolje v toplo klet. Kedar so kali 2 do 3 mm. dolge (glej podobe 1. in 2.), čas je, da spraviš seme v zemljo. Glej, da opraviš vsa ta opravila ob pravem času!

Podoba 1. *Podoba 2.*

Mlade divjake oplevaj pridno vse leto, in, ako treba, prilivaj jim tudi. Konec prvega leta so češnjevi in češpljevi divjaki uže godni za drevesnico. Jabolčni in hruškovi divjaki pa še niso godni. Jabolčni in hruškovi divjaki, ki so vzrasli iz semena, prvič so še preslabotni, drugič

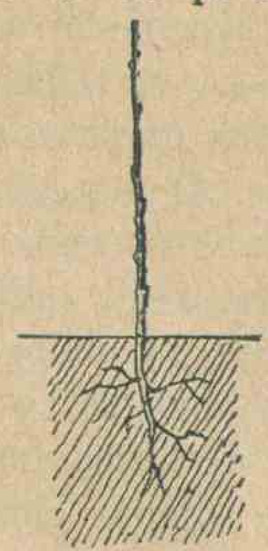

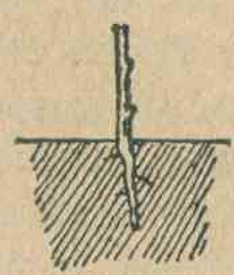

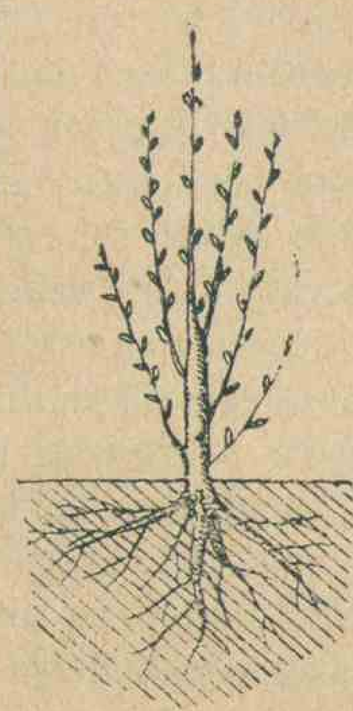

Podoba 3. *Podoba 4.* *Podoba 5.*

pa naredé le eno močno, to je srčno korenino. Dobra jabolčna ali hruškova podloga ima pa veliko stranskih korenin. Stranske korenine dobimo, ako presadimo enoletne divjake. Enoleten divjak ti kaže podoba 3. Divjake presajaj tako-le: Odloči na vrtu primeren prostor in presadi semkaj divjake v vrste. Vrste naj bodo 20 do 25 cm., divjaki v vrsti pa preko 10 cm. narazen. Predno pa vsadiš divjaka, skrajšaj mu korenino za dobro polovico in ravno tako tudi vrh. (Glej podobo 4.) Divjak vsadi tako globoko, kakor je rastel poprej. Ko so divjaki vsajeni, pa jim dobro prelij. Presajaj spomladi, predno drevje brsti. Med letom varuj divjake plevela. Na prav dobri zemlji je konec tega leta (to je drugega, odkar smo sejali) divjak uže goden za drevesnico. Na slabši zemlji naj pa raste še eno leto, ter okopavaj in plevi zemljo. Presajenemu divjaku razrastejo se korenine, in postane vsled tega izvrstna podloga. (Glej podoba 5.) Vrtnarji imenujejo tako presajanje tudi „pikovanje“ in presajene rastline „pikovane rastline“.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dné 8. januvarija 1888.

Seji je predsedoval družbeni podpredsednik Jos. Fr. Seunig, navzoči so pa bili gg. odborniki Goll, Lenarčič, Murnik, Povše, Witschl, dr. pl. Wurzbach in tajnik Gustav Pirc.

Glavni odbor dovoli kranjskemu ribiškemu društvu, da sme seje svoje imeti v družbenih prostorih.

Odbornik g. Goll poroča v imenu gozdarskega odseka o vlogi do vis. c. kr. deželne vlade, s katero prosi glavni odbor, da bi kmetovalci v prihodnje dobivali gozdne sadike zastonj

Odbornik g. Lenarčič poroča v imenu vinarskega odseka, kaj naj ukrene glavni odbor, da se oživi kupčija z dolenjskim vinom. Predlogi odsekovi se vzprejmejo.

Odbornik g. Lenarčič poroča v imenu vinarskega odseka o prošnji vipavske podružnice, da se vzprejme v postavo zoper hroščeka tudi „trtjon“ (rhinhites betuleti). Glavni odbor ukrene narediti primerno vlogo do deželnega odbora.

Odbornik g. Povše poroča o ukrepu občnega zbora da je ustanoviti posredovališče za prodajo sadja. Glavni odbor stori primerne ukrepe ter naloži tajništvu njih izvršitev.

Na poziv deželnega odbora ukrene glavni odbor izraziti mnenje svoje o sedanjem nezadostnem kmetijskem pouku na ljubljanski pripravnici.

Poročilo vodstva podkovske šole o izpitih na tej šoli vzame glavni odbor na znanje.

Poročilo c. kr. deželnega živinskega zdravnika o premovanji govedi v Boh. Bistrici vzame glavni odbor na znanje ter ukrene poročilo prijaviti tudi deželnemu odboru.

Rokopis čebelarskega društva „Pouk, kako rabi koristno méd in vosek“, izroči glavni odbor v presojo odbornikom Lenarčiču in Povšetu ter tajniku Pircu.

Poročilo podružnice ribniške o svojem občnem zboru vzame glavni odbor na znanje in ravno tako tudi računski sklep podružnice postojinske za l. 1887.

Tajnik Pirc naznani, da je storil pogodbo s tvrdko Hasenstein & Vogler na Dunaji; po tej pogodbi prevzame ta tvrdka akvizacijo anons zunaj Kranjskega.

Glavni odbor določi honorar za urejevanje „Kmetovalca“ v letu 1887. ter pisarničarju primerno remuneracijo.

Za nove ude se vzprejmejo naslednji gg.:

Ivan Nemanjič, bogoslovec v Ljubljani; Jurij Jaklič, župnik v Gotenicah; Matija Verderber, c. kr. poštar in posestnik v Koč. Reki; Ivan Hromec, mestni kapelan v Kočevji; Franjo Kregar, kapelan v Št. Vidu pri Zatičini; Josip Košak, oskrbnik v Podgabru; Ant. Krašovic, posestnik v Št. Vidu pri Zatičini; Janez Bratina, posestnik v Idriji; Janez Gantar, nadučitelj v Studencu pri Krškem; Ignacij Kutnar. župnik v Bučki; Jarnej Ravnikar, učitelj na Krškem; Boštjan Može, posestnik v Dolenji vasi pri Senožečah; Anton Czurda, nadšumar in graščinski oskrbnik v Senožečah; Matija Sadnek, trgovec in posestnik v Senožečah; Filip Kavčič, posestnik na Razdrtem; Andrej Žakelj, posestnik v Ledinah; Karol Benedik, učitelj v Ledinah; Janez Kenda, posestnik v Kanomlji; Franc Rupnik, posestnik v Kanomlji; Andrej Svetličič, posestnik v Kanomlji; Tomaž Svetličič, posestnik v Kanomlji; Ignacij Uršič, posestnik v Kanomlji; Valentin Gostiša, posestnik v Kanomlji; Franc Rovtar, posestnik v Kanomlji; Franc Čadež, posestnik v Kanomlji; Franc Kolenc, posestnik v Kanomlji; Herman Malli, trgovec v Spodnji Idriji; Andrej Preželj, posestnik v Bohinji; Franjo Erhovnic, c. kr. notar v Ribnici; Franjo Blahna, veliki gozdar v Ribnici; Franjo Podboj, gostilničar in posestnik v Ribnici; Anton Pajnič, mlinar v Goriči vasi; Anton Pogorelec, kovač in posestnik v Goriči vasi; Andrej Žumer, c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani; Anton Zajec, posestnik na Potoku pri Trebnjem; Dr. Ignacij Kotnik, posestnik v Ljubljani; Jurij Drobnič, župan v Sodražici; Ivan Brinšek, posestnik in trgovec v Trnovem; Anton Domicelj, vikar v Črnem vrhu; Franjo Korbar, posestnikov sin v Sp. Hrušici; Franjo Lipah, posestnik in trgovec v Dobrunji; Franjo Klemenčič, posestnik v Vel. Loki; Fran D. Krušnik, biskupski kapelan v Poreču; Ivan Rodè, tovarnar v Ljubljani; M. Godec, okrajni zdravnik v Železnikih; Alojzij Sorč, c. kr. poštar in posestnik v Bolci; Franc Mlakar, posestnik v Hošnici na Štajarskem; Jože Novak, župnik v Povirji pri Sežani; Jurij Češnik, posestnik in trgovec v Knežaku; Martin Kozjak, posestnik v Zbiljah; Edvard Hanslick, c. kr. ritmajster na Selu; Konšek, posestnik in c. kr. poštar v Trojani; Ivan Fajdiga, posestnik, trgovec in poštar v Sodražici; Luka Kovačič, posestnikov sin v Sodražici; Gregor Pirc, posestnik in mlinar v Žimarcih.

Razne reči.

— **Konjska kopita ohraniti zdrava.** Kopito mora kakor vsak drug del konjskega života jemati vodo na se in jo zopet oddajati. Vsled tega smeš mazati kopita le s tako mastjo, katera more vezati in držati veliko vode. Najboljša taka mast je lanolin. Lanolin je tista mast, ki je vedno uže od narave v ptičjem perji, v ovčji volni itd. Iz ovčje volne pa delajo lanolin. 100 delov lanolina more na se vzeti 105 delov vode. Ako mažemo nekaj časa krhko in razpoklo kopito z lanolinom, postane kmalu gladko in prožno kakor mlademu konju.

— **Jajčje lupine** mečejo navadno na gnoj. Ker so pa lupine iz oglikovo in fosforovo kislega apna, bolje je, da jih hranimo ter dobro zdrobimo. Zdrobljene jajčje lupine so dobra krma kuretini, mladim prašičem in teletom, ker lupine ne le krepijo kosti, ampak pospešujejo tudi rast prašičem in teletom. Kokoši, ki dobivajo lupin, nesó rajše in ne iznesó nikdar jajec z mehko lupino.

— **Varujte krastače (krote).** Malokatero žival preganjajo zarad njene ostudne unanjosti tako zeló kakor kroto. In to popolnoma po krivičnem. Krastača (krota) je ena najkoristnejših živali, ker pojeda veliko škodljivih črvov, hroščev in drugih škodljivih živali. V sedanjem času so pričeli izpoznavati, koliko koristi krastača, in Angleži jih celó kupujejo, da jih morejo spuščati na svoje vrte in v cvetličnjake. Nekaj krastač na vrtu požre kmalu vse polže.

Gospodarske novice.

* **Visoki deželni zbor kranjski** je dovolil c. kr. kmetijski družbi za leto 1888 dve tisoč goldinarjev izvanredne podpore.

* **Postavo o ravnanji s plemenskimi junci** z dne 16. februarija l. 1879 je sklenil deželni zbor prenarediti v prihodnjem zborovanji. Sprememba bode ta, da bode morala imeti vsaka občina zadostno število sposobnih plemenskih juncev. To se zgodi vsled prošnje c. kr. kmetijske družbe kranjske.

* **Štajarska c. kr. kmetijska družba** v Gradci bode imela letošnji redni občni zbor 29. februarija ob 9. uri dopoludne v Gradci.

* **C. kr. kmetijsko ministerstvo** je potrdilo rokopis tajnika Gustava Pirca o „Navodu k obdelovanju šolskih vrtov“. Knjiga bode tiskana še to spomlad.

* **C. kr. kmetijsko ministerstvo** se je izjavilo, da je pripravljeno z denarjem podpirati tekališča za žrebeta. Ta izjava velja za glavno žrebčarsko postajo v Gradci, kateri spadajo kranjska, štajarska, koroška in primorska dežela. Gledé na velikost tekališča in na število žrebet, katerim bode tekališče rabilo, obeta visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo od 50 do 100 gold. letne podpore, in sicer za toliko let, kolikor jih precej določi. Kadar bode vsa reč uravnana, objavimo podrobnosti.

*

Poučne stvari.

Andrej Einspieler.

(Dalje.)

Slavnostni govor prof. Kleinmayer-ja pa se je glasil tako-le:

„Preljubi Slovenci! Dragi bratje! Prisrčno pozdravljam Vas v imenu in po naročilu osnovalnega odbora, kateri danes radosti poln vidi tako mnogobrojno število čestiteljev našega ljubljenca. Pozdravljam Vas z navdušenostjo izvanredno, čestiti nam gostje iz sorodne Kranjske; srčno pozdravljam Vas s Štajarske in Primorske! Iskrene pozdrave Vam, vrli zastopniki hrvatskega in českega naroda; pozdrav Tebi, čestita duhovščina, pozdrav Tebi „akademična mladina!“ V prvo pa glasi se Tebi, slovenski narod staroslavnega Korotana, prisrčni moj pozdrav! Živeli Rožani! Živeli Slovenci!

Slovenski možje, slavna gospôda, dragi domorodci! V ogromnem številu, v duhu vzajemnosti, prave edinosti zbrali smo se, da pokažemo svetu, da znamo častiti zasluge svojih mož. Bodimo ponosni in pričajmo, da smo vredni imenovati se Slovence, avstrijske Slovane!

Odkar stojijo Sveče, še ni bilo tukaj zbranih toliko ljudi in iz tako daljnih in raznih krajev. Tu prijazno podajo rokó Rožan Zilanu in Bakštanjci spoznavajo brate svoje Junčane. Kaj se danes vrši, znano Vam je iz cerkvenega opravila, znano Vam iz ust boljšega govornika, nego so v meni sile; dovolite mi vendar, da pridenem tudi jaz svoje.

Danes obhaja tù, v Svečah, hvaležni slovenski narod slavni dan prečastitega svojega prijatelja, dobrotnika in očeta, monsgr. Andreja Einspielerja; on obhaja srečni čas, ko je bilo po milosti božji mogoče naši diki, starosti koroških Slovencev in pri vseh Slovencih slavnemu rojaku Andreju Svečanu darovati zlato sv. mašo.

Njegovo ime je po slovenski zemlji znano in čast nam je, njega, ki to imé nosi, imeti danes med seboj. Verni sinovi slovenski dvignili smo se z vseh strani, da svojemu preljubljenemu očetu čestitamo, da ga pozdravimo z navdušenjem, da mu izkažemo hvaležnost in udanost.

Ljubljeni Andrej, odpusti nam, če so preslabe moči revnega, bornega naroda, da bi dostojno slavil Tvoj častni dan, a prepričan bodi, da Ti podajamo srca naša polna ljubezni, udanosti, hvaležnosti! Saj veš:

Slovenski rod je narod siromak:
Uborne so njegove tesne koče,
Pod slamnato se streho bêda joče,
Pod prostim nebom žuli jarem jak. —
A srca siromakom so — bogata!

Ti pa, revni narod slovenski, bodi ponosen na moža, ki je delal in dela le za Tebe, ki s Teboj čuti, misli, trpi! Oglej si našega Andreja in v resnem obrazu njegovem videl bodeš zgodovino našo zadnjih štiridesetih let!

(Dalje prih.)

Iz ,državnega zbora.

Najvažnejše dogodbe prve seje poročal sem uže telegrafično takoj iz seje; dodati mi je toraj tukaj kaj bolj nadrobnega poročila.

Na vprašanje:

Kakošen položaj našli so poslanci v Beču pri svojem prihodu?

odgovorim na kratko: slab.

Razmere so slabe gledé vprašanja miru ali vojske, ker napete razmere nasproti Rusiji se dejansko še niso nikakor zboljšale; čulo se je nekaj pomirljivih besedi s Petrograda, z Berolina, tudi iz Londona, toda dejansko ostala je nevarnost vojske prav tako velika, kakoršna je bila pred dobrim mesecem. Ako pri tem ne prezremo, da smo sedaj še le v sredi hude zime, ki je vendar-le vsaki državi za vojsko neugodna, ako pomislimo, da je še mnogo pušk izdelati, ki so namenjene za prihodnjo vojsko, ako pomislimo, da še denarja išče Ruska, Nemška in tudi naš sosed Madjar, potem je razumljivo, da je rožljanje s sabljami potihnilo.

Čakajmo do meseca aprila, in ako oni, ki sedaj le mir obetajo, tudi ostanejo mož-beseda, potem še bode mogoče verjeti, da ne govoré z namenom, da bi prikrivali svoje misli.

In notranje naše razmere, kakošne so pa te? Tudi tu nam je odgovor lahak: ostale so nespremenjene — slabe. Pomirjenje narodov, izrekoma pomirjenje na Českem, za katero so si Čehi toliko prizadevali, stojí prav na onem mestu, kakor pred leti. Vsa pomirljivost in potrpežljivost Čehov, Slovencev itd. je brezvspešna, vse ponudbe padajo na skalnata tla, ako nismo mi gospodarji, ne pustimo gospodariti tudi drugemu — to je vedno stari odgovor pred 1879. l. vladajoče nemško-napuhnjene stranke. — In kaj dela vlada?

Na to je odgovor težak. — Kaj je delal naučni minister minulo poletje, to je znano, da drugi ministri niso storili ničesar, da bi se popravilo; kar je skaženega — je tudi znano; od kar se je državni zbor zadnjič razšel, storilo se ni ničesar. Ali se bode zgodila kaj, in kedaj — Bog to vedi.

Kako hoče postopati državni zbor, tudi to je še uganjka, ker to je odvisno v prvi vrsti od vedenja vlade.

Kaj pa imamo pričakovati od vlade, to nam ni več neznano, ako se oziramo na preteklost.

Vsaj to nam ni več skrivnost, kam teži naučni minister. — Do sedaj potrdilo se je gledé njega še vedno, da na levici državnega zbora še ni našel nasprotovanja, levičarski časniki branijo in ščitijo ga dosledno. Ker je pa preznano, da je med desnico in levico največje nasprotje gledé delokroga naučnega ministerstva, se tudi lahko razvidi, da desnica in naučni minister ne moreta biti v soglasji. — Ostale ministre poznamo, in to nam je tudi dokaz, da tako ne more ostati dalje.

Vse to kaže, da so razmere naše v resnici mršave.

Kaj pa slovenski poslanci?

Slovenski poslanci postali so hipoma — skoraj vsi — zatoženci. Brrr! Kako je to grdo! — Pa kaj hočemo — tako je. — Grdo je sicer, ako se na domačem lesu tako godi — pa — resnica je le ena, in gorjé mu, ki se odmakne od poti resnice!

Naši poslanci enega nimajo, še druzega nikdar niso imeli, vsi ostali pa stojé složni in bodo stali složni. Škoda, da tudi izmed teh eden leči svojo zlomljeno roko, namesto da bi v budgetnem odseku štajarskim in koroškim nemškutarjem kazal zobé, ki se po slovenskem uradovanji čutijo žaljene v svoji nemški narodnosti.

V javnih sejah spustili so uže več interpelacij zoper naredbo pravosodnega ministra zarad slovenskih vknjižb in vse, kar se je v deželnih zborih hujskalo zoper pravosodnega ministra prežvekava se sedaj zopet v državnem zboru.

Ministri pa imajo tudi sila veliko posla, odgovarjati na mnogobrojne interpelacije iz prejšnjega zasedanja, grof Taaffe čital je v zadnji seji toliko odgovorov, da je bil uže v resnici ves hripav, tudi trgovinski minister odgovarjal je dolgo. Naučni minister odgovoril je samo na dve interpelaciji, pa gledé prve je še rekel, da ne odgovarja na njo, ker je Schönerer presurovo vprašal.

Ta, se ve da, je po končanem odgovarjanji takoj ustal in rekel: „Predlagam, da se o tem odgovoru „renegata“ Gautscha, ljubljenca židovskih časnikov, prihodnjić prične razgovor.“

Ta predlog donesel je Schönererju klic „k redu“, predlog sam pa še tolike podpore ni našel, da bi bilo treba ali mogoče glasovati o njem.

Stvarna razprava pričela se pa je v drugi seji o „davku na sladkor“.

O tej za Česko velevažnem predmetu poroča dr. vit. Meznik; on je samo z malimi besedami vpeljal razpravo, za njim pa je govoril večni minister, Plener, vsaj dve uri nekaj o sladkorji, pa tudi še vsakovrstnih drugih in še nekaterih rečeh. Za splošno razpravo oglašenih je približno 5 protigovornikov in 3 zagovorniki.

Za našo deželo pomenljiv je odgovor, katerega je dal minister Taaffe na interpelacijo dr. Poklukarjevo gledé požara v kamniški smodniški tovarni in o zgradbi tamošnje železnice. Odgovor podamo do besede.

Dalje pa je važnosti za nas interpelacija poslanca Kluna gledé premogokopa v Zagorji, katero tudi priobčimo do besede.

Odgovor

ministerskega predsednika grofa Faaffe-ja na interpelaciji barona Šveglja in dr. Poklukarja o požaru v Kamniku v 180. seji državnegr zbora dné 24. t. m.

„V seji visoke zbornice dné 25. maja 1887 sta gg. poslanca baron Švegelj s tovariši in dr. J. Poklukar s tovariši stavila do mene interpelaciji povodom požara državne smodniške tovarne v Kamniku na Kranjskem ter želela, da se prepreči nevarnost takih požarov.

V drugi interpelaciji stavi se tudi še gospodu trgovinskemu ministru vprašanje, ali hoče pospeševati gradnjo lokalne železnice v Kamnik.

Čast mi je v svojem in v imenu gosp. trgovinskega ministra naslednje odgovoriti:

Državna smodniška tovarna v Kamniku deluje od leta 1865. V prvih dvajsetih letih ni se pripotila nobena nesreča; prva nesreča je bila 26. septembra 1885, ko je bil razstrel (eksplozija) v tovarni. Drugi razstrel je bil 6. novembra 1886 in 11. maja 1887 požar v salitrovi čistilnici (rafineriji).

O vzrokih razstrelov in požara so se vršile natančne preiskave; vzrokov razstreloma niso mogli zaslediti, požar v solitarjevi rafineriji pa je povzročil le delavec, ko je hotel proti ukazu popraviti kotel v prostoru in je bil radi tega od okrajnega sodišča v Kamniku kaznovan zaradi prestopka zoper varnost tuje lastnine.

Po razstrelu in požaru ni bila v Kamniku v večji meri poškodovana nobena oseba, niti posestnik.

Po razstrelu poškodovano poslopje se je po najnovejših tehničnih skušnjah popravilo, da je izključena malone vsaka nevarnost za okolico. Tudi poslopje za solitarjevo čistilnico se bo tako popravilo, da bo popolnem ločeno od skladišč za solitar in žveplo.

Na ta način, in ker se polagoma manjša zaloga v tovarni, pomnožuje gasilno orodje in strogo pazi na varnost v tovarni, upa vojaška uprava odvrečati vsako nevarnost od državne tovarne, torej tudi od mesta Kamnika, kolikor je sploh mogoče pri veliki nevarnosti predmeta. Nemogoče pa je sedaj, da bi se večji vojaški oddelek premestil v Kamnik, ki naj bi hitro pomagal v mogoči nevarnosti.

Kar se tiče lokalne železnice iz Ljubljane v Kamnik, pričele so se na podlagi postave z dné 1. maja 1885, drž. t. p. št. 67, obravnave trgovinskega ministerstva s podjetniki gledé koncesije.

Te obravnave so bile doslej brezvspešne, in ne bi se moglo dobiti Najvišjega potrjenja, ker so neutemeljeni pogoji, od katerih je odvisna dobava glavnice.

Na jedni strani so prekoračile zahteve podjetnikov gledé prometne pogodbe z državno-železnično upravo ono mejo, ki se mora skrbno varovati, da nima škode državni promet. Na drugi strani zabtevajo podjesniki za železnično črto do tovarne od vojaške oblasti preveliko privoljenje.

V zadnjem času so podjetniki izročili trgovinskemu ministerstvu nove ponudbe gledé načrta lokalne železnice; o teh se bodo pričele nove obravnave.

Ako primerno odnehajo podjetniki, opravičeno je upanje, da se bo doseglo sporazumljenje o nameravani železnici, in v okviru postave z dné 1. maja 1885 izvršilo podjetje, ki je na javno korist.“

Interpelacija

državnega poslanca Kluna in tovarišev do gospoda trgovskega ministra v državnem zboru 27. t. m.

Deželni zbor kranjski je v svoji seji dne 23. t. m. razpravljal peticijo občin Zagorje, Artiše in Kotredež, ki so se obrnile do deželnega zastopa s prošnjo, naj pri slavni vladi posreduje za odvrnitev nevarnosti, ki preti premogokopu v Zagorji in tamošnjemu prebivalstvu, zlasti delavcem. Ta nevarnost prihaja od tod, da je upravni odbor severne železnice vsled posredovanja nekega velikega delničarja trgovski hiši Davida Guttmanna dovolil jako znižane vozne tarife za premog, ki ga iz Ostrova pošiljajo južni železnici na Dunaji. To znižanje znaša 23 kr. pri 100 kil, kar je razvidno iz tega, da južna železnica ta premog v Matzleinsdorfu plačuje po 59 kr., ko vendar prava voznina iz Ostrovu na Dunaj-Matzleinsdorf znaša 41·8 kr., cena premoga v Ostrovi pa 40 kr., tako da bi pri navadnem voznem tarifu premog v Matzleinsdorfu ne mogel biti ceneji kakor po 81·8 kr.

Kakor je predsednik pl. Herz naznanjal v „Neue fr. Presse“, dovoljeni so bili ti ugodni tarifi trgovski hiši Guttmannovi meseca julija 1887. Ker južna železnica doslej še ni bila pričela obravnav s kranjskimi in štajerskimi premogokopi zaradi nakupa za l. 1888 potrebnega premoga, kokurenca ostrovskega premoga v prvi vrsti pač ni imela namena južni železnici na korist pritisniti kranjske in štajerske premogokopnike, ki so baje zahtevali previsoke cene, ampak le namen, da posestnikom ostrovskih jam za prodajo premoga odpró pot v južno deželo in da s svojo ponudbo prehité kranjske in štajerske lastnike.

Ako pa taka nenaravna razvrstitev razprodajalnih okrajev uže sama po sebi ni prava, ker škoduje koristím rudarske industrije po naših deželah, ki prideje vsled tega ob vse kraje, kamor so dosedaj skoz leta in leta pošiljali svoje blago, je pa še tem bolj nedopustljiva, ako se oziramo na sredstva, katera so se rabila v dosego tega namena.

Iz prej omenjene izjave pred sednika pl. Herza je razvidno, da se sklep upravnega odseka severne železnice, s katerim so bili dovoljeni dotični znižani vozni tarifi, po njegovem mnenji nikakor ne strinja s koristmi železnice, in da se je svoji službi odpovedal, ko je videl, da se ti njegovi nazori ne strinjajo z nazori pri tej železnici merodajnih velikih delničarjev. Pravi vzrok tega njegovega koraka, ki vsekakor priča o nepravilnih dogodkih, iskati je menda v tej okoliščini, da omenjeno znižanje voznih tarifov ni bilo le jako izredno, ne splošnim, temveč le privatnim koristim nekega posameznega podjetja namenjeno, ampak da je severna železnica pri dovolitvi teh ugodnih pogojev prezirala dotične postavne določbe, ker jih ni ne drugim dovolila, ne naznanila glavnemu železničnemu nadzorstvu, da bi jih bilo razglasilo.

Nepravilnost tacega ravnanja razodeva se pa še posebno v tem, da je mislil upravni odbor severne železnice, ko se je ta reč poizvedela, vozni tarif 37 kr. na videz neizpremenjen obdržati, nasproti pa od kupne cene pri vsakem vagonu odpuščati 11 gold., kar se je samo zaradi tega podrlo, ker se je predsednik pl. Herz takemu ravnanju odločno protivil.

Vse to kaže, da niso drugo nameravali, kakor splošnim javnim koristim namenjeni prometni zavod zlorabiti za zasebne namene, severnim premogokopom kolikor mogoče potuho dajati, kranjske in štajerske pa do dobrega uničiti.

Taki zlorabi se mora visoka vlada upreti in sicer ne le vsled svoje nadzorne pravice nad vsemi železnicami in zlasti še nad c. kr. privilegirano severno železnico, ampak tudi vsled svoje pogodbe s to železnico, po kateri državi pripada en del njenih dohodkov, in konečno tudi še z ozirom na silne socijalne nevarnosti, ki na Kranjskem in Štajerskem vsled odpuščanja delavcev in uničenja vsakaterega pridobitka preté javnemu blagostanju.

Slavna vlada ima pa še temveč vzroka, reč natančno preiskovati, ker se govori, da severna železnica še druge, enako enostransko zmanjšane tarife dovoljuje, kakor na pr. petrolejski čiščilnici v Reki, in ker bi se utegnilo tudi primeriti, da bi severna železnica vsled jako znižanih voznih tarifov premog iz svojih lastnih jam spravljala na Kranjsko in Štajarsko, ter s tem pomnoževala dohodke svojih premogokopov, železnične dohodke pa zmanjševala na škodo države, ki se ima vdeleževati čistega dobička.

Z ozirom na vse te okoliščine, in posebno še z ozirom na to, da je bilo v Zagorji uže odpuščenih nekaj delavcev, si podpisani vsojajo gospoda trgovinskega ministra vprašati: Vé li slavna vlada vse to in hoče li vse nepriličnosti odpraviti in severni železnici zaukazati, da nemudoma prekliče ostrovskim premogokopom dovoljene protipravilno znižane voznetarife?“

Hohenwartov klub je bil soglasno dovolil, da se sme ta interpelacija izročiti, ki so jo tudi vsi dozdaj že došli poslanci tega kluba podpisali. Razun njih jo je podpisal še goriški posl. prošt Jordan pa dr. Fuchs iz Liechtensteinovega kluba.

Zadeva sama dela ministerstvu hude preglavice; na oni strani vidi nujno potrebo, potegniti se za koristi naših južnih dežel in od prizadetih krajev odvrniti pretečo nevarnost, na drugi strani pa nasproti severni železnici vendar nima tolike oblasti, da bi ji smela prepovedati znižanje tarifov, kakor ji more na pr. prepovedati njih povikšanje. Nadejamo se pa, da soglasni klic vseh strank državnega zbora za pomoč proti nasilstvu severne železnice in njenih veljakov ne ostane brez vspeha in da bodo naši delavci, naši obrtniki, vozniki, kmetovalci itd., ki imajo zaslužek pri premogokopih, obvarovani nesreče, ki jim preti.

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Osepnice v Ljubljani vedno še razsajajo; oboleva po 10—15 oseb na dan in tudi

pomira jih nekateri dan po več. Mestna zdravstvena gosposka opraviti ima na vse kola, da v bolnišnice spravlja obolele in umrle v mrtvašnico ter sicer vse ukrene, da se nalezljiva bolezen ne širi. Uradni izkazi o obolelih za kozami kažejo, da je sedaj za kozami bolnih okrog 200 oseb. — Zdravniki si obetajo, da se bolezen pri nastalem gorkejem vremenu ne bode več toliko širila, ker ubogo ljudstvo ne bode prisiljeno, potikati se v tesnih prostorih in tako širiti nalezljivo bolezen.

— **Ljudska šola** je predmet, s katerim se časništvo židov in tako zvanih „liberalcev“ minuli teden peča skoraj izključno zato, ker je knez Lichtenstein v državnem zboru predložil načrt novega državnega zakona, v katerem se prav v smislu državne temeljne postave predlagajo načela za ljudsko šolstvo. — Načela za to, ker nadrobnosti spadajo v področje deželnih zborov. — Po tem načrtu biti ima ljudska šola verska, to je, v nji mora se vsak učenec podučevati in izgojevati v svoji veri in po duhu in načelih svoje vere. Toraj katolik po katoliško, protestant po protestantovsko, žid po židovsko itd. — To načelo je po vsem naravno, zdravo in pravo in vendar toliko vriša v „liberalnem“ časništvu! Zakaj? zato, ker pomenja predlog Lichtensteinov nravno-versko izgojo mladini in ker s tem nasprotuje brezverstvu. Sicer se ne bodemo spuščali danes v nadrobnosti predloga Lichtensteinovega. Le ene pomanjkljivosti njegove nam je naglašati: to je, da se je v njem izpustilo važno načelo, ono načelo, katero najbolj vpliva na vspehe šolskega poduka: v predlogu ni izrečeno, da mora biti v vsaki ljudski šoli učni jezik izključno le materinski jezik učencev.

— **Gosp. c. kr. deželni predsednik baron Winkler** podal se je v soboto jutro na Dunaj, in je bil, kakor čujemo, v ponedeljek v avdijenci pri cesarju.

— **Slovenski vseučiliščniki na Dunaji** priredili so minuli ponedeljek dopoludne ob 10. mrtvaško mašo za pokojnega monsig. Andreja Einspielerja v cerkvi sv. Urha v predmestji „Neubau“. Maševal je Slovenec benediktinec gosp. Konstantin Widmar, med mašo pa so krasno prepevali slovenski dijaki.

— **Gosp. Rad. Pukl**, zaprisežen tolmač za slovenščino, hrvaščino, srbščino in bolgarščino na Dunaji, poročil se je minulo nedeljo s hčerjo premožnega dunajskega meščana.

— **Bivši državni poslanec gornje-avstrijski grof Dürkheim** umrl je minulo soboto večer v 65. letu starosti po dolgi bolezni na svoji grajščini Hagenberg na Gornje-Avstrijskem. Klub desnega središča (Hohenwartov), čegar zvesti člen je pokojni bil, poslal je pokojnemu krasen venec, udovi pokojnega pa izraz milovanja.

— **Grofica Antonija Auersperg**, rojena **Schmidburg**, soproga grofa Leona Auersperga grajščaka Ižanskega, umrla je minulo nedeljo opoludne po dolgi vročinski bolezni v 42. letu starosti. Pokojna bila je obče čislana gospa v ljubljanskih mestnih krogih dobro znana. Pokojna zapustila je petero otrok in smrt njena vzbudila je vsestransko milovanje.

— **Stritarjevih zbranih spisov** prišlo je do sedaj na svitlo 31 snopičev.

Zahvala.

Preblagorodni gospod deželni predsednik **Andrej baron Winkler** je z ozirom na zdanje zdravstvene razmere ljubljanske, katere mogó le neugodne biti sleherni veselici, ukrenil opustiti priredbo plesa, ki je bil običajno o tem letnem času, pa je blagovolil za to doposlati mi **pet sto goldinarjev** v dobrodelne svrhe.

Od tega zneska vpredeljenih je **ljubljanskim ubožcem 200 gold.**, društvu gospej krščanske ljubezni in pa ljubljanski dijaški in ljudski kuhinji po 50 gld., dalje varovališču malih otrok, Elizabetini otroški bolnici, deškemu sirotišču (Collegium Marianum), dekliškemu sirotišču, društvu katoliških rokodelskih pomočnikov, patrijotskemu deželnemu pomočnemu društvu kranjskemu, patrijotskemu ženskemu pomočnemu društvu kranjskemu in ljubljanski podružnici avstrijske družbe „Belega križa“ po 25 gold.

Napominane zneske izročujé določenemu namenu, smatram se dolžnim objavljati ta uprav vzvišujoč čin blagosrčne radodarnosti in ob jednem izrekati najtoplejšo zahvalo na znatnem darilu, naklonjenem tukajšnjim ubožcem.

V Ljubljani 22. dan januarija 1888.

Župan: **Grasselli** m. p.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — O položaju sploh, notranjem in unanjem poroča nam dunajski dopisovalec iz državnega zbora. — Ako bi človek pregledaval sedaj dunajske časnike, misliti bi moral res, da preti naši državi razpad, da bode vojna naša uničena, da se bliža konec sveta zavolj — šolskega predloga Lichtenstein-ovega. Vse kar je nekdaj pripadalo k levičarski „ustavoverni“ stranki, je na nogah — časniki kričé, shodi se sklicujejo, občinski in mestni odbori sklicavajo se k izrednim sejam samo v ta namen, da bi ugovarjali predlogu Lichtenstein-ovem. Vse to pa v resnici priča samo to, da mora predlog biti — izvrsten. Ose ne glodajo slabega sadja!

Naš denarni minister Dunajevski si tudi lahko od veselja mane roke. Ravnokar razglašen izkaz o dohodkih, posrednjih in neposrednjih davkov, kaže, da so ti dohodki v minulem letu 1887. znašali 288 milijonov goldinarjev, skoraj za deset milijonov več, kot v prejšnem letu (1886.) S temi številkami v rokah ministru ne bode treba najemati tolikega posojila, kakor se mu je privolilo v državnih proračunih, lahko se more s takimi denarnimi vspehi sklicavati na svoje dobro gospodarstvo, sme se s tega sklepati na raščeče blagostanje naše države, pa tudi državnozborska večina se lahko sklicuje na svoje dobro gospodarstvo, na previdno proračunanje.

Iz državnega zbora omeniti nam je tukaj le še to, da se ta teden obravnava zakon o sladkorskem davku in da so se Mladočehi katerih je sedaj 7, zbrali v lastni klub z imenom „klub neodvisnih českih poslancev“.

Ogersko. — Minuli teden odgovoril je minister Tisza na interpelacijo Helfy-jevo o unanjem položaju. Kakor ni bilo drugače pričakovati, čital je Tisza jako miroljuben odgovor rekoč, da nas trdno zaupanje na naše zaveznike dela močne v ohranitev miru. Glede Balkana držimo se veljavnih mednarodnih pogodb, ne da bi iskali tam lastnih koristi. Iz Berolina, Londona in Rima in deloma celo iz Pariza čujejo se dobroklici k tej izjavi. — Ogri potrebujejo 40 milijonov posojila in proti svojimi prejšnjimi načeli odločil se je Tisza k zopetni izdaji zlate rente. Pravijo, da je te dni sklenil pogodbo z Rothschildovo denarsko skupino, da prevzame spečavanje tega zajema. — Za predsednika gosposke zbornice, na mesto umrlega barona Senyey-a, imenovan je baron Vay, varuh korone. Pravijo da Andrassy ni moral prevzeti tega dostojanstva.

Nemška. — V Pruskem deželnem zboru vršila se je pretekli teden tudi za Slovane avstrijske zelo poučljiva razprava, na kratko imenovana razprava Poljska. — Čitatelji „Novic“ spominjajo se še, da je ravno ta zbor minulo leto dovolil za naselitev Nemcev v velikem vojvodstvu Poznanskem 100 milijonov mark z izrečnem namenom na tej Poljski zemlji spodriniti narod Poljski. Za naselitve sprejemajo se pa izključno le protestantovski Nemci, toraj velja to nečloveško ravnanje prav tako, kakor narodu Poljskemu, tudi veri katoliški. Da so bile šole v Poljskih pokrajnah že zdavnej ponemčene, temu se ni čuditi, vendar pa se je dosedaj v ljudskih šolah podučevalo v poljščini še poljščina sama in veronauk. Najnovejša naredba pruskega naučnega ministerstva pa določuje, da ima iz te zgolj poljski mladini namenene šole odpasti poduk v poljščini. Odlični Poljski poslanec dr. pl. Jaždzewski poprašal je vlado zarad te naredbe. Pri razpravi o tej interpelaciji pobijal je potem to naredbo z državnopravnega, z pedagogičnega, zgodovinskega, političnega in človečanskega stališča v obširnem, temeljitem in stvarnem govoru. Naučni minister dr. pl. Gossler odgovarjal mu je, toda odgovor bil je grd; rekel je: Vi Poljci ste nemški državljani, v tej državi vpeljan je nemški upravni jezik, da ga razumete, morate se učiti nemško — na kratko morate postati Nemci. — Ministra zavračal in razloge njegove uničevali so potem Poljak dr. Stablevski, vodja katolikov dr. pl. Windhorst in Schorlemer-Ast.

V razpravi navajalo se je: da je prav sedanji nemški cesar leta 1842. pismeno dal obljubo varovati Poljsko narodnost, da je ravno minister Gossler pred par leti še izrekel, da se morajo Poznanci učiti sicer nemško, da se jim pa pravična zahteva učiti se v ljudski šoli lastnega jezika, ne bode kratila nikdar. Navajal je izrekoma Windhorst, da se s tem, ko se izbacne iz šole materinski jezik, izbacne dejansko tudi poduk v veronauku in pa kršanska izgoja. Kako se hočejo otroci učiti katekizma, ako poljski ne znajo čitati, kako jim je mogoče čitati molitevske knjižice, ako ne umejo poljščine. Reklo se je: to je gola sila! to je surovo uničevanje naroda! Pa vse to je bilo bob v steno.

Zanimivo je, kar je prost poljski kmet rekel o tem nečloveškem ravnanji v zvezi z boleznijo pruskega prestolnika: Pruski državniki jemljejo našim otrokam materinski jezik, Bog pa je znami, ker jézik jemlje prvemu sinu nemške države.

Oboroževanje Nemške vojne in povekšavanje število vojakov narašča zopet z novimi naredbami, o katerih razpravlja nemški državni zbor: Bismark najme v ta namen 280 milijonov mark posojila.

Razprava o podaljšanji socijalističnega zakona postala je tudi živahna.

Socijalistični poslanec Bebel govoril je približno tri ure poglavitno zoper to, da bi se smelo tako zvanim socijalistem jemati domovinstvo. Najbolj pa so bile zanimiva razkritja Bebelnova o ravnanji nemških policistov. Trdil je in deloma dokazoval iz uradnih aktov, katere si je znal pridobiti od Švicarskik uradov, da so bili najglasovitejši socijalisti in njih vodje plačani hujskači. Trdil je, da je socijaliste na Nemškem in Avstrijskem, oziroma v Švici, gojila in izredila nemška policija na nemške državne stroške.

V tej razpravi oglasil se je minister le v toliko, da je zavrnil nekatere nebistvene trditve Bebelnove in pa da je zažugal s preiskavo, kako se je pri Švicarskih uradih moglo izdati uradne tajnosti, kakvršne je navedel Bebel. — K besedi oglasil se je tudi Windhorst, rekoč, kako nesrečnih organov se je pri policiji posluževala Nemška, da je on s pristaši svojimi nasprotnik kuge socijalistične, toda sredstva zgolj silovita so mu zoperna, izrekoma bode nasprotoval izgananju socijalistov, predlagal bode olajšave in bode, ako se te sprejmo, glasoval za dvoletno podaljšanje zakona, ako bi se pa zavrgli njegovi predlogi, glasoval bode z mnogimi tovariši proti zakonu.

S St. Remo dohajajo poročila ugodna za zdravsteno stanje nemškega prestolnika. Dr. Mackenzi, ki je bil sedaj tam, trdi, da vsa znamenja kažejo proti raku.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja 1. februarija ob 3. uri 15 minut popoludne.

Nov zakon povikšava davek žganja od 11 na 35, oziroma 45 krajcarjev od hektoliterske stopnje ter obeta vseh večdohodkov 50,000.000 goldinarjev.

Zitna cena

v Ljubljani 28. jannarija 1888.

Hektoliter: pšenice domače 5 gold. 85 kr. — banaške 6 gold. 20 kr. — turšice 5 gold. 36 kr. — soršice 6 gold. — kr. — rži 4 gold. 6 kr. — ječmena 3 gold. 41 kr. — prosa 3 gold. 74 kr. — ajde 4 gold. 22 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 67 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.